

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ใช้วิธีวิจัยแบบเชิงคุณภาพ ใช้การวิจัยภาคสนามในพื้นที่ในอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาเอกสาร การสังเกต การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญ

แหล่งข้อมูล / ผู้ให้ข้อมูล

แหล่งข้อมูล/กลุ่มผู้ให้ข้อมูล จำแนกได้ 3 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 ใช้ในการศึกษาภาคสนาม เพื่อศึกษาแหล่งเรียนรู้ ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น ในอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้การศึกษาสังเกต และสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มย่อยคือ 1) กลุ่มผู้นำชุมชนอำเภอบางพลี ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน เจ้าหน้าที่ของสำนักงานพัฒนาชุมชน รวม 40 คน และ 2) กลุ่มผู้ทรงภูมิปัญญาทั้งสิ้น 23 คน ซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นในอำเภอบางพลี รวม 6 ตำบล ได้แก่ บางปลา บางโฉลง บางพลีใหญ่ ราชาทะเว บางแก้ว และหนองปรือ มีรายละเอียดดังนี้

1. กลุ่มผู้นำชุมชนในอำเภอบางพลี ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน เจ้าหน้าที่ของสำนักงานพัฒนาชุมชน อำเภอบางพลี สำหรับให้ข้อมูลผู้ทรงภูมิปัญญาในเขตว่ามีใครบ้าง และสำหรับการตรวจสอบข้อมูลและยืนยันผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงในอำเภอบางพลี เฉพาะตำบลที่มีผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น

2. ผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นในอำเภอบางพลี ได้มาจากการศึกษาบริบทชุมชนในอำเภอบางพลี การสอบถามจากผู้นำชุมชนในอำเภอบางพลี สถานศึกษาที่นำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน เจ้าหน้าที่ของสำนักงานพัฒนาชุมชน จากการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่นของอำเภอบางพลี โดยทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น และนำมาสรุปตามลักษณะของภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือกภูมิปัญญาท้องถิ่น ดังนี้

1.1 เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ และมีประสบการณ์ในเรื่องนั้นๆ นำความรู้มาใช้ในการดำรงชีพโดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาอย่างต่อเนื่อง หรืออาจถ่ายทอดความรู้ความสามารถและประสบการณ์เหล่านั้นให้ชนรุ่นหลังสืบต่อต่อมา

1.2 เป็นผู้ที่ได้รับการถ่ายทอดความรู้ความสามารถและประสบการณ์จากบรรพบุรุษ และ/หรือมีการพัฒนาต่อยอดภูมิปัญญาเหล่านั้นในการเลี้ยงชีพโดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและสามารถถ่ายทอดความรู้ ความสามารถและประสบการณ์ให้กับบุคคลอื่นที่สนใจอย่างต่อเนื่อง

เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล คือ **แบบสัมภาษณ์ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น** : มีใครบ้าง อยู่ที่ใด และ **แบบสัมภาษณ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น** : แนวคำถามสำหรับใช้ในการสัมภาษณ์ โดยมีประเด็นเนื้อหาเกี่ยวกับ ประวัติ กระบวนการเรียนรู้และสั่งสมประสบการณ์ กรรมวิธีในการผลิตผลิตภัณฑ์ การถ่ายทอดและอื่นๆ ของภูมิปัญญาท้องถิ่นในอำเภอบางพลี

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามโดยการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน ผู้บริหารสถานศึกษา ครู อาจารย์ เจ้าหน้าที่สำนักงานพัฒนาชุมชน เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน อำเภอบางพลี และสัมภาษณ์ผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (โดยให้นักศึกษาที่เรียนในรายวิชาการวิจัยทางการศึกษาและรายวิชาการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ได้ร่วมเก็บข้อมูลจริงพร้อมกับผู้วิจัยด้วย) ในระหว่างวันที่ 23 พฤศจิกายน 2560 - 22 กุมภาพันธ์ 2561 โดยมีรายละเอียดดังนี้

ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามจากภูมิปัญญาท้องถิ่น ดำเนินการดังนี้

1. นัดหมายวัน เวลา และสถานที่เพื่อดำเนินการสัมภาษณ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ตามแนวคำถามที่ได้จัดส่งให้ล่วงหน้า
2. ชี้แจงถึง เป้าหมาย วัตถุประสงค์ ประโยชน์ที่ทุกฝ่ายจะได้รับจากการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ พร้อมทั้งแจ้งแนวทางในการสัมภาษณ์
3. ดำเนินการสัมภาษณ์ตามแนวคำถามที่กำหนดไว้ ตามวัน และสถานที่ในการสัมภาษณ์ ตามที่กำหนดไว้

กลุ่มที่ 2 ใช้ในการศึกษาเชิงคุณภาพ เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนที่เอื้อต่อการจัดการศึกษา อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ โดยเลือกสถานศึกษาที่สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาล สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมศึกษาเอกชน และสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ซึ่งเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน อาจารย์ ศึกษานิเทศก์ ในแต่ละสังกัด รวม 50 คน

เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล คือ **แบบสัมภาษณ์ผู้บริหาร ครูผู้สอน อาจารย์ นักศึกษา** : แนวคำถามสำหรับใช้ในการสัมภาษณ์ โดยมีประเด็นเนื้อหาเกี่ยวกับ สภาพและปัญหาการใช้แหล่งเรียนรู้ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เอื้อต่อการศึกษาของสถานศึกษาในอำเภอบางพลี รวมทั้งแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลได้แก่ ผู้บริหารท้องถิ่น ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน อาจารย์ ศึกษานิเทศก์ โดยการเดินทางไปสัมภาษณ์ด้วยตนเอง และการสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์ ในระหว่างวันที่ 23 พฤศจิกายน 2560 - 20 มีนาคม 2561

ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ ดำเนินการดังนี้

1. นัดหมายวัน เวลา และสถานที่เพื่อดำเนินการสัมภาษณ์ผู้บริหารและครูผู้สอน ตามแนวคำถามที่ได้จัดส่งให้ล่วงหน้า
2. ชี้แจงถึง เป้าหมาย วัตถุประสงค์ ประโยชน์ที่ทุกฝ่ายจะได้รับจากการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ พร้อมทั้งแจ้งแนวทางในการสัมภาษณ์

3. ดำเนินการสัมภาษณ์ตามแนวคำถามที่กำหนดไว้ ตามวัน และสถานที่ในการสัมภาษณ์ ตามที่กำหนดไว้

กลุ่มที่ 3 ใช้ในการศึกษาเชิงคุณภาพ เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ของชุมชนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อนำไปใช้บูรณาการในการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา โดยการสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มประกอบด้วย ผู้บริหารท้องถิ่น ผู้บริหารสถานศึกษา ศึกษานิเทศก์เขตพื้นที่การศึกษา ครู อาจารย์ ผู้นำชุมชน จำนวน 15 คน

เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล คือ **แนวคำถามสำหรับใช้ในการสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญ** โดยมีประเด็นเนื้อหาเกี่ยวกับเพื่อศึกษาแนวทางการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ของชุมชนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อนำไปใช้บูรณาการในการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ในวันที่ 9 เมษายน 2561 ณ ห้องประชุมเกียรติคุณ ชั้น 2 โรงเรียนวัดบางพลีใหญ่กลาง อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ โดยการจัดสนทนากลุ่มเพื่อหาแนวทางการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ของชุมชนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อนำไปใช้บูรณาการในการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา ประกอบด้วย ผู้บริหารท้องถิ่น ผู้บริหารสถานศึกษา ศึกษานิเทศก์ ครู อาจารย์ ผู้นำชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น จำนวน 15 คน มีรายละเอียด ดังนี้

ขั้นตอนการประชุมสนทนากลุ่ม ดำเนินการดังนี้

1. ประชุมเตรียมความพร้อม เอกสาร วัสดุอุปกรณ์ที่เป็นองค์ประกอบของการสนทนากลุ่มให้พร้อม ได้แก่ ผู้ดำเนินการสนทนา ผู้จัดบันทึกการสนทนากลุ่ม เครื่องบันทึกภาพและเสียง เป็นต้น
2. ชี้แจงให้ผู้เข้าร่วมประชุมสนทนากลุ่มได้รับทราบ เป้าหมาย วัตถุประสงค์ ประโยชน์ที่ทุกฝ่ายจะได้รับจากการสนทนากลุ่ม พร้อมทั้งแจ้งแนวทางในการสนทนากลุ่ม
3. ดำเนินการสนทนากลุ่มตามแนวคำถามในการสนทนากลุ่มตามวัน และสถานที่ในการสนทนากลุ่มตามที่กำหนดไว้

การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล โดยการตรวจสอบแบบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) เป็นการตรวจสอบข้อมูลได้จากเวลา สถานที่และบุคคล กรณีที่ข้อมูลมีความขัดแย้งกันก็จะกลับไปสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลอีกครั้งโดยเปลี่ยนเวลา สถานที่ บุคคลต่างกันเพื่อยืนยันว่าได้ข้อมูลเหมือนเดิมหรือไม่ และตรวจสอบแบบสามเส้าด้านวิธีการรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) โดยใช้วิธีการรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การใช้การสังเกตและการสนทนากลุ่ม และจากเอกสารที่เกี่ยวข้องควบคู่กัน

เครื่องมือที่ใช้ในการบันทึกข้อมูล ได้แก่ เครื่องบันทึกเสียง กล้องถ่ายรูป สมุดบันทึกการปฏิบัติงานภาคสนาม เป็นต้น

การพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร ทฤษฎี หลักการ แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น การบริหารจัดการ และการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน รวมทั้งแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับหลักเศรษฐกิจพอเพียง
2. ศึกษาหลักการการสร้างเครื่องมือและเลือกรูปแบบของเครื่องมือที่เป็นแบบสัมภาษณ์ แบบสัมภาษณ์ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น แบบสัมภาษณ์ผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น แบบสัมภาษณ์ผู้บริหาร ครูผู้สอน อาจารย์ นักศึกษา และการจัดทำแนวคำถามสำหรับใช้ในการสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญ
3. การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือโดยการให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่านพิจารณาความตรงเชิงเนื้อหา ความเหมาะสม ความชัดเจนเกี่ยวกับภาษา และปรับปรุงแก้ไขให้มีความสมบูรณ์ก่อนนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลจริง
4. จัดทำแนวการสัมภาษณ์ และคำถามที่ใช้ในการสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ฉบับสมบูรณ์

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) สรุปผลการวิเคราะห์จำแนกเป็นหมวดหมู่เพื่อมุ่งตอบประเด็นคำถาม

เกณฑ์การประเมิน

เกณฑ์การประเมินจากข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยใช้การสรุปเชิงเหตุผล (logical approach) ตามความเห็นของผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่